

Nr 82

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1959/60 till bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet; given Stockholms slott den 6 mars 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas en sammanfattande redogörelse för möjligheterna att ytterligare rationalisera och förbilliga skolbyggnadsverksamheten.

Slutliga anslagsäskanden framlägges för nästa budgetår beträffande bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet och bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor.

Beträffande den reguljärt bedrivna skolbyggnadsverksamheten under nästa budgetår förordas icke någon utvidgning utöver vad som svarar mot de för innevarande budgetår tillämpade och, såvitt gäller yrkesskolbyggnader utökade, ungefärliga investeringsramarna. Med hänsyn till rådande förhållanden på arbetsmarknaden föreslås dock igångsättande av ytterligare statsbidragsberättigade byggnadsarbeten till en sammanlagd kostnad av vad gäller det allmänna skolväsendet 100 000 000 kronor och vad gäller yrkesskolväsendet 40 000 000 kronor. Såvitt avser den reguljärt bedrivna skolbyggnadsverksamheten förordas viss omfördelning av tillgängliga investeringsresurser till förmån för ett ökat paviljongbyggande.

Anslaget till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet föreslås för nästa budgetår uppfört med 82 600 000 kronor och anslaget till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor med 33 000 000 kronor, vilket innebär anslagshöjningar i förhållande till innevarande budgetår med 12 900 000 kronor respektive 21 000 000 kronor eller tillhoppa 33 900 000 kronor. Sistnämnda belopp överstiger med 26 100 000 kronor den i riksstatsförslaget beräknade anslagshöjningen för ifrågakörande ändamål.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, håller inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
6 mars 1959.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, följande.

I årets statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, har Kungl. Maj:t under punkten 214 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. inom skolväsendet för budgetåret 1959/60 beräkna ett förslagsanslag av 89 500 000 kronor.

Sedan denna anslagsfråga numera färdigberetts, får jag ånyo anmäla densamma.

Statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet utgår enligt kungörelsen 1957: 318. I denna kungörelse har i samband med av 1957 års riksdag beslutade ändrade grunder för beräkning av bidragsunderlaget vid bestämmandet av statsbidrag till skolbyggnader av olika slag (prop. 122; SU 104; Rskr 274) sammanförts tidigare i skilda kungörelser intagna bestämmelser angående statsbidrag till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet, till provisoriska skolbyggnader för folkskoleväsendet samt till byggnadsarbeten vid vissa högre skolor. Enligt övergångsbestämmelser till nämnda kungörelse skall beträffande ärende rörande statsbidrag till permanenta skollokaler, som före den 1 mars 1957 inkommit till vederbörande statsmyndighet, äldre bestämmelser alltjämt äga tillämpning. Dessa statsbidragskostnader bestrides ur förslagsanslaget till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet, vilket för innevarande budgetår är uppfört med 69 700 000 kronor.

Enligt kungörelsen 1957: 480 om statsbidrag till yrkesskolor utgår bidrag till kommuner och landstingskommuner till kostnaderna för dels anskaffande av lokaler för yrkesskolväsendet, dels anskaffande av den första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel till yrkesskolor, dels ock anskaffande av lokaler för elevhem samt inventarier och inredning till dylika lokaler. Statsbidraget utgår ur förslagsanslaget till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor. Anslaget var för budgetåret 1957/58 uppfört med 10 000 000 kronor, medan den faktiska anslagsbelastningen

nämnda år uppgick till 14 936 037 kronor. Innevarande budgetår är anslaget uppfört med 12 000 000 kronor.

Skolöverstyrelsen föreslår i sina anslagsäskanden för budgetåret 1959/60 en höjning av det förstnämnda anslaget med 43,1 miljoner kronor till 112,8 miljoner kronor. Av överstyrelsens framställning inhämtas bland annat följande.

Permanent skollokaler. Under budgetåret 1957/58 har Kungl. Maj:t beviljat statsbidrag till byggnadsföretag, varom här är fråga, med nära 63 miljoner kronor. Av detta belopp belöper omkring 41,4 miljoner kronor på bidrag, beviljade enligt de äldre bestämmelserna, varav omkring 1,7 miljoner kronor avser ytterligare bidrag till tidigare medgivna företag. Av de bidrag, sammanlagt omkring 21,5 miljoner kronor, som beviljats enligt kungörelsen 1957: 318, utgör omkring 17,7 miljoner kronor bidrag, som avser ny- och tillbyggnader och som bestämts enligt den nyinförda s. k. enhetsprismetoden, medan återstående beloppet, omkring 3,8 miljoner kronor, gäller på grundval av kostnadsberäkning beviljade bidrag till ombyggnader, undantagsvis även ny- och tillbyggnader.

Hos Kungl. Maj:t föreliggande, ännu icke till någon del avgjorda ansökningar om statsbidrag samt av överstyrelsen icke färdigbehandlade ansökningar omfattade vid en omkring den 1 juli 1958 av överstyrelsen verkställd inventering företag för en uppskattad kostnad av sammanlagt omkring 250 miljoner kronor. Härtill får för kvarvarande etapper, uppkomna genom beslut i statsbidragsärenden, läggas en uppskattad kostnad av 120 miljoner kronor. Beträffande det etappbyggande, som förekommit vid högre skolor före statsbidragsområdets utvidgning till byggnadsföretag för sådana skolor, kan kostnaden för de kvarvarande etapperna uppskattas till omkring 50 miljoner kronor.

Före den 1 januari 1959 beräknas inkomma ytterligare statsbidragsansökningar, avseende färdigplanerade företag, för en kostnad av omkring 105 miljoner kronor. Vidare väntas under första halvåret 1959 komma att inges ansökningar beträffande företag, för vilka kostnaderna kan uppskattas till omkring 40 miljoner kronor.

För övriga planerade byggnadsföretag, för vilka skissritningar förhandsvis godkänts av överstyrelsen, uppskattas de sammanlagda kostnaderna till omkring 80 miljoner kronor.

Sammanlagt uppgår sålunda kostnaderna för de vid inventeringen medtagna aktuella byggnadsföretagen till $(250 + 120 + 50 + 105 + 40 + 80 =)$ 645 miljoner kronor.

Vid uppskattningen av kostnaderna för planerade byggnadsföretag, för vilka statsbidragsansökan med uppgifter om beräknade kostnader ännu icke föreligger, har överstyrelsen såsom kostnad för respektive företag upptagit ett med tillämpning av enhetsprismetoden beräknat bidragsunderlag (genomsnittligt 1 000 kronor per m² nettogolvyta), med visst tillägg för kostnader för utvändiga ledningar och planering. I fråga om ett förhållandevis ringa antal ombyggnadsföretag, där enhetsprismetoden ej kan tillämpas, har överstyrelsen gjort en summarisk uppskattning av kostnaderna.

Av det föregående framgår, att enbart byggnadsföretagen enligt de ansökningar, som redan föreligger hos Kungl. Maj:t och överstyrelsen — fränsett vad som avser kvarvarande etapper — samt enligt de ansökningar, som väntas inkomma före årets slut, representerar en kostnad av $(250 + 105 =)$ 355

miljoner kronor. Läggas här till en kostnad av förslagsvis 35 miljoner kronor för arbeten, utgörande ett led i avvecklingen av de kvarvarande etapperna, erhålles en summa av 390 miljoner kronor, som bör anses motsvara investeringsbehovet för kalenderåret 1959 beträffande statsbidragsberättigade permanenta skollokaler.

På grund av gällande ordning för utbetalningen av beviljade statsbidrag kan genomsnittligen räknas med att hälften av bidraget utanordnas under det budgetår, som börjar den 1 juli det kalenderår, under vilket bidraget beviljats, samt att en fjärdedel utbetalas under det närmast följande budgetåret och den sista fjärdedelen under det därpå följande budgetåret. Anslaget för budgetåret 1959/60 kan därför antagas i huvudsak komma att belastas av bidrag, som beviljats under kalenderåren 1957/59.

Överstyrelsen anser sig vid bedömningen av medelsbehovet för budgetåret 1959/60 böra räkna med ett genomsnittligt statsbidrag av 37 procent av kostnaderna för byggnadsverksamheten i dess helhet. I dessa kostnader avses då även ingå icke statsbidragsberättigade utgifter för utvändiga ledningar och planering med genomsnittligt 5 procent av totalkostnaden. Vidare har beaktats, att statsbidragssumman något minskas i förhållande till byggnadsverksamhetens omfattning till följd av att enligt de nya bestämmelserna inventariebidragen slopats utom i fråga om inventarier till skolverkstäder.

För de ytterligare statsbidrag, som kan komma att beviljas för utförda byggnadsföretag, räknar överstyrelsen för budgetåret 1959/60 med ett medelsbehov av 3 miljoner kronor.

De under kalenderåret 1957 beviljade statsbidragen uppgick, fränsett ytterligare bidrag, sammanlagt till omkring 60 miljoner kronor. Kostnadsramen i fråga om statsbidragsberättigade skolbyggen, avseende permanenta lokaler, är innevarande år 148 miljoner kronor och kommer, därest överstyrelsens förslag vinner beaktande, år 1959 att uppgå till 390 miljoner kronor. Medelsbehovet för budgetåret 1959/60 skulle alltså kunna beräknas till

$$\frac{60\,000\,000}{4} + \frac{37}{100} \left(\frac{148\,000\,000}{4} + \frac{390\,000\,000}{2} \right) + 3\,000\,000 = \text{i avrundat tal } 103\,800\,000 \text{ kronor.}$$

Provisoriska skollokaler. Under budgetåret 1957/58 har Kungl. Maj:t enligt kungörelsen 1957: 318 beviljat statsbidrag till provisoriska skolbyggnader (paviljonger) med sammanlagt omkring 6,65 miljoner kronor, varjämte enligt kungörelsen 1956: 383 efterhandsvis beviljats bidrag till vissa redan utförda byggen med tillhoppa omkring 265 000 kronor.

De beräknade kostnaderna för de paviljongbyggen, till vilka statsbidrag beviljades under budgetåret 1957/58 enligt kungörelsen 1957: 318, utgjorde omkring 11,5 miljoner kronor. Överstyrelsen anser sig böra räkna med att under vartdera av budgetåren 1958/59 och 1959/60 kommer efter beviljande av statsbidrag att igångsättas sådana byggen för en kostnad av 15 miljoner kronor.

Statsbidragen till paviljongbyggen enligt de nya bestämmelserna kan beräknas genomsnittligen uppgå till omkring 60 procent av kostnaderna.

Beträffande skolpaviljongerna kan utbetalningen av beviljade statsbidrag förutsättas ske snabbare än vad som genomsnittligt gäller i fråga om de permanenta lokalerna. Överstyrelsen räknar med att hälften av statsbidrag

till paviljongbygge utbetalas under det budgetår, då bidraget beviljats, och den andra hälften under det därpå följande budgetåret. Enligt dessa beräkningsgrunder skulle medelsbehovet för budgetåret 1959/60 utgöra

$$\frac{60}{100} \left(\frac{15\,000\,000}{2} + \frac{15\,000\,000}{2} \right) = 9\,000\,000 \text{ kronor.}$$

Statskontoret anser, att riktpunkten för anslagsavvägningen för budgetåret 1959/60 bör vara en statsbidragsberättigad skolbyggnadsverksamhet av ungefär oförändrad omfattning. Mot principerna för beräkning av medelsbehovet har ämbetsverket dock icke något att erinra men finner det icke uteslutet att det av överstyrelsen för statsbidraget valda procenttalet 37 framdeles kommer att visa sig för högt.

Överstyrelsen för yrkesutbildning föreslår i sina anslagsäskanden för nästa budgetår, att anslaget till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor höjes med 26 500 000 kronor till 38 500 000 kronor.

För de olika ändamål som skall tillgodoses ur anslaget beräknar överstyrelsen medelsbehovet på sätt som framgår av följande sammanställning.

1. Bidrag till permanenta undervisningslokaler	25 000 000
2. Bidrag till provisoriska undervisningslokaler	1 500 000
3. Bidrag till elevhem	4 000 000
4. Bidrag till stadigvarande undervisningsmateriel	8 000 000
	Summa 38 500 000

Ur överstyrelsens motivering för medelsbehovet inhämtas bland annat följande.

För budgetåret 1958/59 hade ursprungligen räknats med en total investeringsram för permanenta yrkesskolbyggnader av endast 20 miljoner kronor. Ramen har emellertid senare ökat till 40 miljoner kronor. Redan före ingången av budgetåret hade överstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat framställningar om statsbidrag till byggnadskostnader, som helt tar i anspråk nämnda investeringsvolym. Planerade ytterligare yrkesskolbyggnader runt om i landet kan beräknas dra en byggnadskostnad av omkring 350 miljoner. Enbart de byggnadsprojekt, vilkas planering fortskridit så långt, att framställningar om statsbidrag till deras förverkligande kan förväntas inkomma inom en nära framtid, betingar byggnadskostnader av över 150 miljoner kronor. Med hänsyn till detta framstår den för det innevarande budgetåret tillmätta investeringsramen såsom mer än knapp.

Överstyrelsen anser, att mycket starka skäl talar för att investeringsramen för yrkesskolbyggnader ökas de närmast kommande åren, och hänvisar i detta avseende till bland annat vad som anförts i inledningen till överstyrelsens anslagsäskanden. Om icke ökade resurser i detta hänseende ställes till buds redan innevarande budgetår, framstår angelägenheten av att utöka ramen så mycket mera för budgetåret 1959/60 såsom en trängande nödvändighet.

Överstyrelsen anser sig vid sina anslagsberäkningar böra utgå från att statsbidrag budgetåret 1959/60 kan beviljas till permanenta yrkesskolbyggnader med en byggnadskostnad icke understigande 80 miljoner kronor.

För budgetåret 1957/58 var byggnadsramen i runt tal 22 miljoner kronor och är, såsom nämnts, för innevarande budgetår medgiven vara 40 miljoner kronor. Statsbidragsandelen kan med hänsyn till att det i viss omfattning rör sig om centrala yrkesskolor beräknas till 45 procent. För byggnadskostnader kan från här angivna utgångspunkter medelsbehovet 1959/60 beräknas till 24 975 000 kronor eller avrundat 25 000 000 kronor.

Överstyrelsen räknar med att *provisoriska lokaler* skall kunna tillgodose vissa trängande behov, i fall där dylika lokaler med fördel låter sig användas. För budgetåren 1958/59 och 1959/60 torde böra räknas med statsbidrag till sådana byggnader om tillhoppa 3 miljoner kronor, fördelat ungefär lika på båda budgetåren. Om man räknar med att hälften av statsbidraget utbetalas under det budgetår, då bidraget beviljas, och den andra hälften under följande budgetår, skulle medelsbehovet för budgetåret 1959/60 bli 1 500 000 kronor.

Statsbidrag till *elevhem* beviljades 1957/58 endast i ett fall med 668 000 kronor. För budgetåret 1958/59 räknar överstyrelsen med att statsbidrag till elevhem måste beviljas med omkring 3 miljoner kronor. Budgetåret 1959/60 torde, i samband med tillkomsten av ytterligare ett antal planerade centrala verkstadsskolor, böra beräknas att statsbidrag härtill utgår med ett belopp icke understigande 6 miljoner kronor. Medelsbehovet kan med utgångspunkt från detta beräknas till 3 917 000 kronor eller avrundat 4 000 000 kronor.

Till *första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel* har under budgetåret 1957/58 beviljats statsbidrag med i runt tal 3 miljoner kronor, i huvudsak med tillämpning av 25 § statsbidragskungörelsen. Anskaffningen av stadigvarande undervisningsmateriel förskjutes något framåt i tiden i förhållande till byggnadsbidragen. Överstyrelsen räknar med att medelsbehovet för budgetåret 1959/60 kommer att uppgå till 8 miljoner kronor.

I detta sammanhang torde även få anmälas en av *stiftelsen Maria husmodersskola i Stockholm* den 3 juli 1957 gjord och sedermera kompletterad underdånig framställning, i vilken stiftelsen anhållit om 45 procents statsbidrag av de verkliga kostnaderna för om- och tillbyggnad av en fastighet i kvarteret Sparren vid Ansgariegatan 2 i Stockholm samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till 1958 års riksdag göra framställning om erforderligt anslag härför.

Av handlingarna i ärendet inhämtas bland annat följande.

Stiftelsen Maria husmodersskola, som tillkom år 1911, har till ändamål att utan vinstsyfte för viss person driva husmodersskola i Stockholm. Husmodersskolan skall avse att bibringa eleverna grunderna i husligt arbete och barnavård i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställt reglemente. För fyllandet av sistnämnda ändamål äger stiftelsen mottaga och förvalta egendom samt använda disponibla medel. Vid skolan fanns vid den tidpunkt, då framställningen gjordes, anordnade följande heltidskurser, nämligen husmodersskolor med ettårig utbildning eller anordnade i form av terminskurser, yrkeskurser för utbildning av barnsköterskor, kurs för instruktions- och demonstrationspersonal samt verkstadsskola för bagare. Härtill kom ett stort antal deltidskurser. Sedermera har även tillkommit en yrkeskurs för storhushållspersonal, anordnad i lokaler vid veterinärhögskolans kårhus.

Totala antalet elever i heltidskurser uppgick arbetsåret 1956/57 till 189, vartill kom 389 elever i kvällskurser. 1957/58 var antalet elever i heltidskurser 181 och i deltidskurser 340. Antalet inträdessökande till dagkurserna har väsentligt överskridit tillgången på elevplatser. Sålunda var antalet inträdessökande till heltidskurser läsåret 1957/58 ca 400, varav endast 126 kunde antagas till de kurser, som påbörjades hösten 1957. Läsåret 1958/59 har 116 elever kunnat antagas i heltidskurser medan mer än två tredjedelar av de inträdessökande har måst avvisas på grund av platsbrist. Genom den nu föreslagna på- och ombyggnaden av de nuvarande lokalerna avses en avsevärd utökning av skolans verksamhet kunna ske. Av sökandens framställning inhämtas, att ytterligare följande heltidskurser avses skola inrättas, nämligen en kokerskekurs för skolmåltidspersonal, en parallellavdelning till den befintliga kursen för instruktions- och demonstrationspersonal samt en linje för förberedande yrkesutbildning (9 y-linje). Vidare planeras den nuvarande ettåriga verkstadsskolan för bagare förlängas med ett läsår. Totalt beräknas den sammanlagda ökningen av antalet elever i heltidskurser till 102. Härtill kommer den ökning av antalet deltidskurser, som ett genomförande av projektet skulle möjliggöra.

Skolan inflyttade i sina nuvarande lokaler år 1947. Fastigheten ägs av ett kommunalt företag, AB Stockholmshem, som även uppfört lokalerna. Stiftelsen disponerar lokalerna genom ett hyreskontrakt på 25 år, räknat från och med den 1 oktober 1946 till den 1 oktober 1971. Aktiebolaget Stockholmshem har genom sin verkställande direktör Erik Norman i skrivelse till skolstyrelsen den 1 september 1958 anført, att bolaget, i händelse om- och tillbyggnaden kommer till stånd, intet har att erinra mot att stiftelsen Maria husmodersskola genom hyreskontrakt får långvarig dispositionsrätt till lokalerna. Bolaget är, anføres vidare, ävenså villigt att utföra ifrågavarande om- och tillbyggnad. För bolagets medverkan gäller givetvis, anför direktör Norman slutligen, att de finansiella frågorna kan lösas på tillfredsställande sätt.

Sökanden anför i sin framställning att, då stiftelsen icke är ägare till fastigheten, det i första hand icke ankommer på denna att bekosta nybyggnaden utan lokalkostnaderna kommer att utgå i form av hyra. Denna beräknas till för hela skolan ca 108 000 kronor per år. Emellertid är det, anføres vidare, för möjligheten att förverkliga planerna oundgängligt, att stiftelsen själv anskaffar största delen av det erforderliga kapitalet. För AB Stockholmshem är det nödvändigt eller i varje fall önskvärt att finansieringen ordnas genom att stiftelsen mot inteckning i fastigheten tillhandahåller en stor del av det erforderliga kapitalet. För stiftelsen är det, anför sökanden, nödvändigt för finansiering av den utvidgade verksamheten, att hyran till avsevärd del motsvaras av ränteinkomst på det kapital, som insättes i nybyggnaden. Därjämte erfordras givetvis avsevärda belopp till inventarieanskaffning.

Idéskisserna är upprättade av arkitektavdelningen vid Stockholms stads fastighetskontor den 5 april 1956 och den 11 och 25 mars 1957. Enligt förslaget avses den befintliga byggnaden, som är uppförd i fyra våningsplan jämte utgrävd källare, påbyggas med ytterligare två våningsplan. Våningsplanet 4 trappor avses inrymma sysalar och vävsal, undervisningskök m. m. Till våningsplanet 5 trappor avser man förlägga lärosalar, undervisningskök, tvättstugeavdelning m. m. Vidare avses en viss omdisponering ske av de befintliga lokalerna.

Byggnadskostnaden anges av sökanden till 1 492 000 kronor, varav 1 247 000 kronor belöper på nybyggnaden och 245 000 kronor på ombyggnadsarbetena. Inklusive kostnaderna för anskaffning av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel samt inventarier och inredning beräknar sökanden totalkostnaden för projektets utförande till 1 600 000 kronor. Sökanden påräknar enligt en ingiven finansplan 720 000 kronor i statsbidrag, 200 000 kronor i bidrag ur olika fonder samt 300 000 kronor i inkomster av varulotterier. Vidare avser man genom att belåna en stiftelsen tillhörig fastighet å Långholmsgatan 22—24 anskaffa 380 000 kronor. Fastigheten kan enligt av skolans rektor lämnad uppgift belånas med högst sistnämnda belopp.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har i detta ärende anfört följande.

I sitt förslag den 3 oktober 1956 angående byggnadsbidrag för lokala m. fl. yrkesskolor framhöll överstyrelsen, bland annat, att på yrkesutbildningsområdet också ett stort antal enskilda skolor var av utomordentligt värde och att det gällde att bereda dessa möjlighet att under sitt fortbestånd få tillräckliga och rationella lokaler. Överstyrelsen ansåg emellertid, att förhållandena vid dessa skolor var så varierande, att ett statsbidrag bestämt av Kungl. Maj:t efter fritt skön inom en av riksdagen fastställd maximiprocent syntes vara det mest rationella. Statsbidrag till undervisnings- och administrationslokaler föreslog överstyrelsen skulle kunna utgå med högst 80 procent. Bidragets storlek finge, anförde överstyrelsen, givetvis i fråga om enskilda yrkesskolor bedömas med största hänsynstagande till möjligheterna att från annat håll erhålla medel för ändamålet. Därjämte borde enligt överstyrelsens uppfattning betydelse tillmätas skolans rekryteringsområde. En skola med riksomfattande eller i varje fall mycket vidsträckt rekryteringsområde borde sålunda kunna tillerkännas högt statsbidrag under det att en skola med relativt lokalt begränsat rekryteringsområde borde få nöja sig med lägre bidragsprocent.

I propositionen 1957:122 anförde föredragande departementschefen (s. 108) att han, med hänsyn till de ytterligt skiftande förhållanden som råder beträffande skolornas huvudmannaskap, icke ansett sig böra tillstyrka överstyrelsens förslag, att statsbidrag till lokalanskaffning skulle kunna utgå enligt i författning givna bestämmelser. Departementschefen anförde vidare, att det, såsom statskontoret och riksräkenskapsverket föreslagit, syntes få bero på riksdagens beslut i varje särskilt fall, om staten skulle lämna bidrag till kostnader för anskaffande av lokaler för enskilda yrkesskolor.

Överstyrelsen är medveten om att det naturligtvis i detta fall kan råda viss tveksamhet, om statsbidrag bör utgå med hänsyn till att stiftelsen, som driver skolan, icke själv är eller blir ägare till fastigheten. Det får emellertid anses föreligga relativt betryggande säkerhet för att byggnaden, som är byggd för skoländamål, också kommer att fortsättningsvis nyttjas för sådant ändamål. Då därtill kommer, att det är synnerligen angeläget, att ökade resurser lokalmässigt beredes stiftelsen att bedriva sin verksamhet, vill överstyrelsen tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte inhämta riksdagens medgivande att bevilja statsbidrag till byggnadsarbetet.

I ärendet ingivna idéskisser, mot vilka överstyrelsen i huvudsak intet har att erinra, och preliminära kostnadsberäkningar gör det endast möjligt att ungefärligt ange storleksordningen av det statsbidrag, som bör kunna komma i fråga. En relativt hög bidragsprocent synes vara en nödvändig

förutsättning för att det planerade byggnadsföretaget överhuvudtaget skall kunna komma till stånd. Enligt erhållna uppgifter har skolans heltidskurser under senare år ganska konstant rekryterats till 60 procent från Stockholms stad, till 20 procent från Stockholms läns landstingskommun och till 20 procent från riket i övrigt. Det synes därför motiverat, att — som sökanden hemställt — räkna med 45 procent statsbidrag.

Byggnadskostnaden för påbyggnaden beräknas, som förut nämnts, till 1 247 000 kronor. Icke statsbidragsberättigade kostnader för lärar- och vaktmästarbostäder kan beräknas motsvara $(35\ 000 + 50\ 000 =)$ 85 000 kronor och kvarstående belopp blir således $(1\ 247\ 000 - 85\ 000 =)$ 1 162 000 kronor. Nettogolvytan av sådana lokaler, för vilka statsbidrag i andra fall utgår, kan preliminärt beräknas till 835 m². Om bidragsunderlaget för nybyggnaden (påbyggnaden) beräknas i enlighet med statsbidragskungörelsens 11 § 2 mom. blir detta med gällande byggnadskostnads- och ortsindex avrundat 890 000 kronor.

Statskontoret har i ärendet anfört följande.

Statskontoret har icke något att erinra mot att bidrag av statsmedel — inom den för yrkesskolbyggnader gällande investeringsramen — medgives utgå för genomförandet av den i ärendet ifrågakomma om- och tillbyggnaden av den för stiftelsens verksamhet utnyttjade skolfastigheten. Enligt ämbetsverkets mening bör emellertid bidraget begränsas att utgå å den del av de till 1,6 miljoner kronor uppskattade kostnaderna, som stiftelsen icke själv kan bestrida. Då stiftelsen — såvitt av handlingarna framgår — räknat med att för ändamålet disponera egna och insamlade medel till ett sammanlagt belopp av 880 000 kronor, torde bidraget således böra beräknas på ett kostnadsbelopp av $(1\ 600\ 000 - 880\ 000 =)$ 720 000 kronor.

I anslutning till de i fråga om kommuners och landstingskommuners yrkesskolor gällande statsbidragsgrunderna och med utgående från i ärendet lämnade uppgifter rörande elevrekryteringen, enligt vilka skolan skulle med 60 procent hänföra sig till Stockholms stad, med 20 procent till Stockholms läns landstingskommun och med återstående 20 procent till riket i övrigt, bör bidraget enligt statskontorets mening beräknas till i avrundat belopp högst $\left[\left(\frac{35 \times 60 \times 720\ 000}{100 \times 100} = \right) 151\ 200 + \left(\frac{50 \times 20 \times 720\ 000}{100 \times 100} = \right) 72\ 000 + \left(\frac{20 \times 720\ 000}{100} = \right) 144\ 000 = \right]$ 367 000 kronor, motsvarande drygt hälften av det erforderliga tillskottet.

Ifrågavarande bidrag torde efter riksdagens medgivande (se prop. 1957: 122 s. 108) få utgå som ovan antytts av för den statliga bidragsgivningen till yrkesskolbyggnader anvisade anslagsmedel.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i en den 24 januari 1959 dagtecknad redogörelse med förslag till ytterligare insatser för främjande av sysselsättningen inom byggnadsfacket uttalat, att man enligt styrelsens bedömande har anledning hysa stark oro för sysselsättningen särskilt för nästkommande vinter, såvitt ej konjunkturläget snabbt förbättras och därigenom den privata investeringsviljan ånyo ökar. Även om en konjunkturåterhämtning skulle inträffa under sommaren eller hösten 1959 torde ej den privata inves-

teringsviljan påverkas så snabbt, att den kan beräknas ge god sysselsättningseffekt för byggnadsarbetarna redan nästkommande vinter utan först ett gott stycke in på år 1960. Enligt styrelsens bestämda mening är det därför nödvändigt, att det skapas en omedelbar beredskap för en ökning av statliga och kommunala investeringar i byggnader och anläggningar samt att åtgärder vidtages för en i mesta möjliga mån upprätthållen investering i privata sektorn. Storleken av denna reserv kan inte beräknas mera exakt men torde dock behöva avse arbeten av angivet slag för bortåt 2 miljarder kronor. Förutsatt oförändrad konjunktur under det närmaste halvåret måste nämligen kompensation för minskad sysselsättning i jämförelse med under 1958 påbörjade byggnadsarbeten ges på grund av bortfall av en uppämnd reserv av investeringsobjekt inom den reglerade sektorn på cirka 700 miljoner kronor, den fortsatta snabba rationaliseringen inom byggnadsfacket, vilken medför ett successivt minskat arbetskraftsbehov, befarad minskad investeringsvilja inom den privata sektorn samt byggnadsarbetarnas minskade möjligheter att i nuvarande konjunkturläge erhålla kompletteringsarbete inom andra områden, företrädesvis skogen.

För att erhålla den önskade kompensationen föreslår arbetsmarknadsstyrelsen igångsättande i ökad utsträckning av statliga och kommunala byggnader. Bland de offentliga byggnadsarbeten med god geografisk spridning, som det finns möjlighet att snabbt igångsätta, befinner sig enligt av styrelsen inhämtade uppgifter permanenta lokaler för det allmänna skolväsendet för 273,2 miljoner kronor samt yrkesskolbyggnader för 40,1 miljoner kronor. Då de statsbidragsanslag, som står till förfogande under budgetåret 1958/59 i regel redan helt ianspråktagits, är en förutsättning för att få igång ytterligare, främst större objekt, att vederbörande myndigheter anvisas ytterligare medel redan under innevarande budgetår. Besked härom bör lämnas snarast, eftersom man i regel får räkna med några månaders förberedelse tid, innan objekt av någorlunda storlek kommer igång. Styrelsen beräknar, att i första hand medel bör ställas till förfogande för igångsättning av bland annat byggnadsarbeten för det allmänna skolväsendet till en kostnad av 150 miljoner kronor och för yrkesskolväsendet till en kostnad av 40 miljoner kronor.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller också, att en snabbt ökad lokaltillgång för undervisningen även indirekt skulle vara av stort värde från sysselsättningssynpunkt, då ungdomsarbetslösheten kunde minskas genom en förlängning av allmänna skolplikten samt genom ökade möjligheter till vidare utbildning vid yrkesskolor.

Departementschefen

Såsom framgår av de nu redovisade anslagsäskandena erfordras under de närmaste åren betydande investeringar i byggnadsföretag för skolväsendet. Skolöverstyrelsen har funnit de sammanlagda kostnaderna för de närmast aktuella byggnadsföretagen inom det allmänna skolväsendet uppgå till omkring 645 000 000 kronor, och överstyrelsen för yrkesutbildning beräknar en motsvarande kostnad av omkring 150 000 000 kronor för planerade yrkesskolbyggnader runt om i landet. Det kan även nämnas, att enligt av överstyrelserna under förra året företagna överslagsberäkningar de sammanlagda investeringsbehoven under tioårsperioden 1959/60—1968/69 beträffande statsbidragsberättigade skolbyggnadsföretag av de slag som här är i fråga uppskattats till omkring 2 600 000 000 kronor, varav närmare 1 900 000 000 kronor avser periodens förra hälft.

Framför allt den successiva övergången till enhetsskola och den därmed följande utbyggnaden av den obligatoriska skolans högstadium kräver ett betydande lokaltillskott. Också på yrkesutbildningens område pågår en kraftig expansion av utbildningskapaciteten. Yrkesskolornas elevantal har under 1950-talet mer än fördubblats, och härtill kommer att de stora ungdomskullarna nu börjar komma upp i den ålder, då yrkesutbildning blir aktuell för dem. En stigande andel av årskullarna kan också förväntas söka sin fortsatta utbildning vid yrkesskolorna, eftersom samhällsutvecklingen medför både ökade anspråk på utbildningsmöjligheter från ungdomens sida och samtidigt en stegrad efterfrågan på väl utbildad arbetskraft. Det förändrade läget på arbetsmarknaden skärper också omedelbart kraven på ökad kapacitet hos såväl det allmänna skolväsendet som yrkesskolväsendet.

Den starka efterfrågan på skollokaler i förhållande till de begränsade investeringsresurserna gör det till en verkligt allvarlig nödvändighet att på allt sätt rationalisera och förbilliga skolbyggnadsverksamheten. I den allmänna debatten har tid efter annan rests krav på olika åtgärder i detta syfte. Jag har därför funnit det lämpligt att i förevarande sammanhang något närmare redogöra för de åtgärder, som hittills vidtagits och som för närvarande överväges för att vinna rationaliseringar och besparingar på detta område.

Jag vill då först erinra om att den omläggning av *statsbidragssystemet* beträffande skolbyggnadsverksamheten, som genomförts från och med den 1 juli 1957, bland annat åsyftar att medföra en kostnadsbegränsande effekt. Såvitt erfarenheterna hittills utvisat synes också kommunerna vid projekteringen av skolbyggnadsföretag allvarligt eftersträva att icke överskrida de av skolöverstyrelsen vid prövning av lokalbehovet angivna nettogolvytorna samt att hålla kostnaderna inom den gräns, som det s. k. enhetspriset

anger. I den mån denna gräns icke överskrides kan detta sägas innebära en besparing i jämförelse med de tidigare genomsnittliga skolbyggnadskostnaderna med omkring 15 procent.

Den kanske viktigaste förutsättningen för ett ekonomiskt skolbyggande är emellertid en riktig *skolplanering*. Fellokalisering och feldimensionering av en ny skolanläggning medför ekonomiska konsekvenser av långt allvarigare art än någon av dem, som uppkommer genom växlande val av byggnadsmaterial och utrustning eller oekonomisk planlösning. Den alltjämt pågående inflyttningen till tätorter gör det nödvändigt att försöka finna så säkra hållpunkter som möjligt för bedömning av befolkningsutvecklingen på längre sikt, så att skolanläggningar lokaliseras till platser, där det även för framtiden finns behov av en skola av ifrågavarande slag och storlek. Särskilt angeläget är detta i fråga om enhetsskolans högstadium, eftersom dylika skolanläggningar blir kostnadskrävande på grund av det stora antalet speciallokaler av skilda slag, såsom skolverkstäder, institutionsrum m. m.

Såväl planeringsarbetet på längre sikt som planeringen för att i de enskilda fallen undvika felinvesteringar och överdimensioneringar har effektiviserats. Den regionala planeringen har vunnit fastare former genom länskolnämndernas tillkomst, och förutsättningarna för denna verksamhet i övrigt har väsentligt förbättrats efter skolstyrelsereformens ikraftträdande. Vad exempelvis gäller enhetsskolplaneringen har skolöverstyrelsen från de regionala instanserna inhämtat uppgifter angående lämpliga högstadieområden inom respektive områden, vilket material för närvarande bearbetas. Överläggningar med länskolnämnder och kommuner äger rum då så erfordras. Även i övrigt har planeringsverksamheten — på såväl det centrala som det regionala och lokala planet — kunnat bedrivas efter metoder, som ger större säkerhet i bedömningen både av det framtida behovet och av den lämpliga dimensioneringen av skolanläggningar för skilda ändamål. Icke minst betydelsefullt är att planeringsverksamheten för olika utbildningsbehov alltmer samordnats med samhällsplaneringen i övrigt.

Näst planeringen torde *utrymmesstandard* ha den största betydelsen för byggnadsekonomin. Utrymmesbesparande åtgärder eller anordningar, som överhuvud taget åsyftar ett effektivt och rationellt utnyttjande av tillgängliga lokalresurser, erbjuder av naturliga skäl stora möjligheter att sänka byggnadskostnaderna. Skolöverstyrelsen har med skrivelse den 30 januari 1958 till Kungl. Maj:t överlämnat en inom överstyrelsen verkställd utredning om lokalbehov och utrymmesekonomi. I utredningen, som numera publicerats i överstyrelsens skriftserie, meddelas anvisningar och rekommendationer för uppgörande av lokalprogram för skolor av olika storlek och organisation. I samband därmed anges utvägar att nedbringa byggnadskostnaderna genom utrymmesbesparande åtgärder. Dessa innebär i främsta rummet, att för enhetsskolans högstadium och gymnasiet i stället för det

traditionella systemet med klassrum för varje klassavdelning tillämpas en anordning med ämnesrum och delade klassrum jämte dubbelanvändning av vissa lokaler. Därigenom blir en skolas samtliga utrymmen effektivt utnyttjade. Den genomsnittliga beläggningen av *varje* undervisningsrum uppgår enligt detta system till minst 30 lektionstimmar i veckan. Det bör sålunda inte förekomma, såsom fallet ofta är i våra nuvarande högre skolor, att ett stort antal rum står outnyttjade vissa timmar, därför att klasserna i fråga har undervisning i specialrum av olika slag. De i utredningen publicerade lokalprogrammen synes i vad gäller anläggningar för enhetsskolans högstadium komma att medföra en genomsnittlig utrymmesbesparing av omkring 13 procent i förhållande till traditionellt uppgjorda lokalprogram. I vilken grad denna besparing kommer att motsvaras av reducering av kostnaderna beror även på det sätt, på vilket byggnaden utföres, framför allt på planlösningen. Under alla omständigheter kommer emellertid de nya principerna för uppgörande av lokalprogram att medföra en avsevärd minskning av anläggningskostnaderna i jämförelse med kostnaderna för på traditionellt sätt planerade skolanläggningar. Skolor, som projekterats under de senaste tre åren, har mer eller mindre genomgående utformats enligt dessa principer. Det bör tilläggas, att de besparingar, som härigenom vinnes, icke påverkar kostnaden per kvadratmeter nettogolvyta. Jag vill här slutligen framhålla, att de ifrågavarande anvisningarna och rekommendationerna självfallet bör i tillämpliga delar iakttas också beträffande yrkesskolbyggnadsverksamheten.

Skolhusgruppen inom statens nämnd för byggnadsforskning, i vilken bland annat byggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, landskommunernas förbund och stadsförbundet är representerade, har hittills i huvudsak koncentrerat sitt arbete på *planlösningstudier* på basis av ett av de lokalprogram, som redovisats i skolöverstyrelsens nyssnämnda utredning, i syfte att finna ekonomiskt fördelaktiga principlösningar. Dessa innebär bland annat att ytan av sekundärutrymmen, såsom korridorer, trappor och kapprum, reduceras, utan att funktionsdugligheten hos byggnaden därför eftersättes. Härigenom bör ytterligare besparingar vinnas. Resultatet av skolhusgruppens arbete i detta hänseende beräknas föreligga under innevarande budgetår.

Sedan skolhusgruppen till följd av beslut av 1958 års riksdag erhållit ökade ekonomiska resurser, beräknas forskningsarbetet kunna intensifieras i enlighet med en fyraårsplan, upptagande bland annat *byggnadstekniska undersökningar* rörande uppvärmning, ventilation, belysning, akustik, materialval. Vidare avses en detaljanalys skola göras av samtliga utgiftsposter, som ingår i kostnaderna för ett antal färdigställda skolbyggnader i syfte att visa, hur olika faktorer påverkar byggnadskostnaderna. En översyn har därjämte påbörjats av sådana av olika myndigheter utfärdade anvisningar, som kan inverka på skolbyggnadsekonomin, bland annat brandsäkerhetsföreskrifterna och skolöverstyrelsens anvisningar.

Statens byggnadsbesparingsutredning har redan utgivit en serie *teknisk-ekonomiska specialundersökningar*. Utredningen undersöker för närvarande tillämpningen av därvid erhållna resultat på olika områden av det offentliga byggandet, bland annat skolbyggnader, och har i detta arbete löpande samråd med skolmyndigheterna. De rön, som på så sätt kan vinnas, kommer att bekantgöras i form av anvisningar och rekommendationer för planering av byggnadsföretag för skolväsendet.

I syfte att åstadkomma så ändamålsenliga *inredningar* som möjligt och samtidigt vinna en viss *standardisering* har inom skolöverstyrelsen sedan ett par år utförts noggranna rumsstudier över olika skollokalers funktion och lämpliga utrustning. Detta arbete, som nu är i det närmaste avslutat, avser komma att utmynna i anvisningar beträffande inredning av olika i en skolanläggning ingående lokaler, illustrerade med typskisser och schematiska inredningsuppställningar. Större delen av dessa anvisningar kommer att publiceras under innevarande budgetår. Beträffande institutionslokaler, skolverkstäder, slöjdsalar och skolkök kan ritningar sedan någon tid rekvideras från skolöverstyrelsen. I fråga om institutionslokaler har för användning vid mindre skolor och som kompletteringslokaler en viss typ av kombinationsrum med förenklad och till följd därav mindre kostnadskrävande inredning utexperimenterats.

De ekonomiska synpunkterna beaktas självfallet också vid *prövningen av byggnadsbidragsärendena*. Fastställandet av lokalbehovet för en skola föregås alltid av en prövning av frågan, huruvida skolan från allmänna organisations- och planeringssynpunkter är behövlig, rätt placerad och dimensionerad med hänsyn tagen såväl till en lämplig utformning på lång sikt av skolorganisationen på orten som till samhällsplaneringen i övrigt. Ritningsgranskningen syftar i första hand till att för varje byggnad finna så effektiv planlösning som möjligt för att därigenom nedbringa byggnads-kostnaderna.

Slutligen bör här också något beröras de besparingar, som kan vinnas genom uppförande av *provisoriska skollokaler* i stället för permanenta. Inom skolhusgruppen har utarbetats vissa typer av skolpaviljonger. Avsikten har i första hand varit att stimulera tillverkare av småhus att ta upp skolpaviljongerna på sitt produktionsprogram. Ett antal paviljonger efter skolhusgruppens typritningar — i förekommande fall mer eller mindre modifierade — har också kommit till utförande. Överhuvudtaget har kommunerna i ökad omfattning löst sina mest akuta lokalproblem genom att bygga paviljonger. Som exempel kan nämnas att under budgetåret 1957/58 statsbidrag beviljats för uppförande av provisoriska skolbyggnader inom det allmänna skolväsendet till ett sammanlagt belopp av omkring 6 650 000 kronor, motsvarande en beräknad totalkostnad av 11 544 000 kronor. Den sammanlagda nettogolvytan uppgår till närmare 20 000 kvadratmeter. Härigenom har tillkommit omkring 300 klassrum och ett mindre antal

lokaler för undervisning i slöjd, hushållsgöromål, gymnastik och naturkunskap samt expeditiionsutrymmen, skolmåltidslokaler, lärarrum och uppehållsrum. Kostnaden per kvadratmeter nettogolvyta uppgår enligt här anförda siffror till omkring 610 kronor. Den torde emellertid komma att stiga, allteftersom paviljongbyggnader i större utsträckning uppföres som självständiga skolenheter, varvid kostnader tillkommer för värmecentral, sanitära anläggningar och i vissa fall ökade förbindelseleder. Sålunda har genomsnittskostnaderna för de skolpaviljonger, som projekterats för uppförande i Stockholm detta år preliminärt beräknats till omkring 675 kronor per kvadratmeter nettogolvyta. Med nuvarande utvecklingstendens beträffande paviljongbyggandet torde man få räkna med ett genomsnittspris av omkring 650 kronor per kvadratmeter nettogolvyta.

Enligt kungörelsen 1957: 318 utgår statsbidrag till provisoriska skollokaler med 325 kronor per kvadratmeter nettogolvyta av lokaler för undervisning, förvaring av skolmateriel, administration och skolmåltidsverksamhet samt uppehållsrum för elever. Statsbidrag för permanenta lokaler beräknas däremot i procent på bidragsunderlaget enligt särskild tabell, som baseras på antalet skattekronor per invånare i kommunen. Bidragsunderlaget i sin tur bestämmes med utgångspunkt i ett grundbelopp av 900 kronor per kvadratmeter nettogolvyta av samma slag av lokaler som nyss angivits för provisoriska skolbyggnader. Grundbeloppet omräknas med hänsyn dels till förändringarna i byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex efter den 1 januari 1956, dels till bostadsstyrelsens ortsindex. Till följd av byggnadskostnadernas stegring kan det s. k. enhetspriset för närvarande genomsnittligt beräknas till omkring 1 000 kronor per kvadratmeter nettogolvyta. På grund av ökningen av skatteunderlaget i kommunerna har i skolöverstyrelsens anslagsäskanden det genomsnittliga procenttalet för bestämmandet av statsbidragsanslaget för budgetåret 1959/60 beräknats till 37 procent.

Även när det gäller byggnader för yrkesskolväsendet kan man enligt uppskattningar, som gjorts inom överstyrelsen för yrkesutbildning, räkna med ett genomsnittligt pris av 1 000 kronor per kvadratmeter för permanenta och 650 kronor per kvadratmeter för provisoriska skolbyggnader. Statsbidraget till permanenta yrkesskolbyggnader bör dock, med hänsyn till de olika reglerna för bestämmande av procentsatsen (kungörelsen 1957: 480), beräknas till i genomsnitt 45 procent av det totala bidragsunderlaget.

De anförda siffrorna innebär, att den sammanlagda investeringskostnaden blir omkring en tredjedel lägre för paviljongbyggnader än för permanenta anläggningar. Den sammanlagda statsbidragsutgiften minskar däremot icke på ett motsvarande sätt, eftersom statsbidraget för provisoriska skollokaler, omräknat i procent, utgår med 50—60 procent av bidragsunderlaget; denna högre statsbidragsandel har som bekant tillkommit i syfte att stimulera kommunerna till ökat paviljongbyggande för att därigenom en begränsning av kostnaderna för samhällets totala investeringar i skolbyggnader skall

åstadkommas. Även om rent teoretiskt hela statsbidragsanslaget för allmänna skolbyggnader skulle reserveras för provisoriska lokaler, skulle den mot anslaget svarande byggnadsvolymen, uttryckt i t. ex. kvadratmeter nettogolvyta eller antal rumsenheter, inte bli avsevärt större än om anslaget i sin helhet utginge till permanenta lokaler. När det gäller yrkesskolbyggnader kan man däremot — enär statsbidragsprocenten beträffande permanenta yrkesskolbyggnader genomsnittligt kan beräknas till 45 procent — vid ett givet statsbidragsanslag utvinna en något större byggnadsvolym genom att ge ökat utrymme åt paviljongbyggnade på bekostnad av de permanenta yrkesskolbyggnaderna.

Av den lämnade redogörelsen framgår att från därav berörda statliga myndigheters sida ett omfattande arbete för närvarande bedrivs i syfte att få till stånd ett rationellare och billigare byggande. Genom att utnyttja de erfarenheter, som därvid erhålles, bör åtskilliga besparingar kunna vinnas. Jag vill emellertid avslutningsvis understryka, att ansvaret för att detta syfte verkligen skall nås, i mycket stor utsträckning vilar på kommunerna, som vid planläggningen av sitt skolbyggande var för sig måste eftersträva att icke i större utsträckning än som är oundgängligen nödvändigt utnyttja den begränsade investeringsram, som står till buds för hela landets skolväsen.

När det nu gäller att taga ställning till anslagsbehovet för statsbidrag till byggnadsändamål inom skolväsendet, vill jag först erinra om att från och med ingången av år 1958 generellt byggnadstillstånd numera gäller för byggnadsverksamhet fallande inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Skolbyggnadsverksamhetens omfattning begränsas sålunda icke längre genom vissa fastställda kvoter. Omfattningen av den statsbidragsberättigade delen av skolbyggnadsverksamheten är därför normalt i första hand en statsfinansiell fråga, avseende storleken av de bidragsanslag, som för ändamålet bör anvisas på driftbudgeten. Lämpligen bör emellertid alltså jämt vid anslagsavvägningen för varje budgetår räknas med ungefärliga investeringsramar, svarande mot de bidragsanslag, som kan komma att beviljas.

Innevarande budgetår har beträffande byggnadsarbeten för det allmänna skolväsendet förutsatts en investeringsram av 148 000 000 kronor för permanenta och 10 000 000 kronor för provisoriska skolbyggnader. Beträffande yrkesskolorna förutsattes i fjolårets statsverksproposition en i huvudsak oförändrad investeringsram av 20 000 000 kronor för permanenta skolbyggnader. Av bland annat arbetsmarknadsskäl har emellertid utrymme lämnats innevarande budgetår för ytterligare investeringar i permanenta skolbyggnader för yrkesskolväsendet om 20 000 000 kronor (jfr statsutskottets utlåtande 1958: 70 s. 10).

Beträffande den reguljärt bedrivna skolbyggnadsverksamheten under nästa budgetår har jag icke ansett mig böra förorda någon utvidgning ut-

över vad som svarar mot de för innevarande budgetår tillämpade och, såvitt gäller yrkesskolbyggnader utökade, ungefärliga investeringsramarna. Vid beräkningen av anslagsbehovet för nästa budgetår har jag därför som utgångspunkt tagit de anslagsbelopp, som skulle erfordras, därest nämnda investeringsramar skulle bibehållas oförändrade jämväl nästa budgetår. Anslaget till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet skulle i sådant fall uppföras med i runt tal 64 100 000 kronor, innebärande en automatisk minskning med 5 600 000 kronor. Jag har därvid beräknat ett medelsbehov av omkring 2 000 000 kronor till ytterligare statsbidrag för redan utförda byggnadsföretag. Anslaget till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor skulle under samma förutsättningar uppräknas med 12 000 000 kronor till 24 000 000 kronor.

Att jag tagit nämnda ungefärliga investeringsramar till utgångspunkt för anslagsberäkningen innebär emellertid icke att jag anser, att den nuvarande fördelningen mellan permanenta och provisoriska anläggningar bör bibehållas oförändrad. Bland annat av samhällsekonomiska skäl och från planeringssynpunkt synes det mig angeläget att en viss omfördelning av tillgängliga investeringsresurser till förmån för ett ökat paviljongbyggande kommer till stånd. Såsom av det förut anförda framgått, kan byggnadsvolymer för i varje fall yrkesskolväsendet ökas, om investeringsramen för paviljonger vidgas på bekostnad av ramen för permanenta anläggningar. Men också inom det allmänna skolväsendet bör ett ökat paviljongbyggande stimuleras, i synnerhet som det enligt min mening bör eftersträvas och även bör vara möjligt att åstadkomma paviljonger, för vilka byggnadskostnaderna understiger det förut angivna genomsnittspriset 650 kronor per kvadratmeter nettogolvvyta. Det är självklart angeläget att bereda större utrymme för statsbidrag åt sådana skolbyggnadsanläggningar, som på grund av prisbilligt utförande ger största möjliga utbyte av det investerade beloppet i form av nya lokalutrymmen. Genom att, där så kan ske, bygga erforderliga lokaler enklare och med sikte på en kortare användningstid än vad som förutsattes för permanenta anläggningar av traditionell typ kan betydande besparingar göras. Det torde knappast heller, särskilt med tanke på den snabba utvecklingen inom de tekniska och naturvetenskapliga områdena, vara rationellt att i så stor utsträckning, som nu är fallet, binda den framtida planeringen och utvecklingen på skolans område genom en alltför stabil och definitiv lösning av det aktuella byggnadsbehovet.

En ytterligare omfördelning redan nästa budgetår i riktning mot ett ökat utrymme för provisoriska skolbyggnader och en med beaktande av de förut angivna anslagsbeloppens storlek motsvarande minskning av utrymmet för permanenta skolbyggnader fordrar naturligtvis en viss omställning i planeringen och projekteringen på det lokala planet. Det är därför icke lämpligt att nu bestämt fixera storleken av denna omfördelning utan jag vill här endast som riktpunkt ange, att genom de olika skolmyndigheternas med-

verkan det bör vara möjligt att nästa budgetår åtminstone uppnå en omfördelning, som innebär ett utrymme för en statsbidragsberättigad skolbyggnadsverksamhet av omkring 130 000 000 kronor för permanenta och omkring 21 000 000 kronor för provisoriska anläggningar inom det allmänna skolväsendet samt omkring 30 000 000 kronor för permanenta och 8 000 000 kronor för provisoriska yrkesskolbyggnader. Det torde liksom hittills slutligt få ankomma på Kungl. Maj:t att inom den totala investeringsram, varom här är fråga, göra av omständigheterna påkallade jämkningar i fördelningen mellan såväl de förevarande båda investeringsområdena som mellan permanenta och provisoriska anläggningar.

Av arbetsmarknadsstyrelsens tidigare refererade framställning framgår, att ett snabbt igångsättande av ytterligare ett stort antal statliga och kommunala byggnadsföretag med god geografisk spridning är av största vikt såsom en beredskapsåtgärd för att det skall bli möjligt att nästkommande vinter uppehålla sysselsättningen inom byggnadsfacket. Eftersom arbetsmarknadssituationen inom detta fack företer stora lokala variationer, erbjuder skolbyggnandet med dess starka geografiska spridning goda möjligheter att bereda arbetstillfällen på sådana orter, där investeringar i annan byggnadsverksamhet för närvarande är låg. En påtaglig fördel härvidlag är, att planeringen och projekteringen beträffande ett stort antal skolbyggnadsföretag nått så långt, att de med kort varsel kan igångsättas. Detta är betydelsefullt, eftersom förberedelsearbetena för de lämpliga objekten igångsättande bör avslutas redan under första halvåret 1959, om den fulla effekten i sysselsättningshänseende, som avsett är, skall vinnas under vintern 1959/60. En ökad investering i skolbyggnader har också — såsom arbetsmarknadsstyrelsen framhållit — den indirekta effekten, att ungdomsarbetslösheten kan motverkas genom att ökade utbildningsmöjligheter beredes de växande ungdomskullarna.

Med hänsyn härtill anser jag mig i detta sammanhang böra föreslå, att statsbidragsberättigade byggnadsarbeten för det allmänna skolväsendet till en sammanlagd kostnad av ytterligare 100 000 000 kronor och för yrkesskolväsendet till en sammanlagd kostnad av ytterligare 40 000 000 kronor medges för nästa budgetår. För att den avsedda sysselsättningseffekten skall erhållas är det av största vikt att de ytterligare erforderliga förberedelseåtgärderna för igångsättande av ifrågavarande byggnadsarbeten — vilka skall utväljas ur den av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med de båda överstyrelserna angivna reserven — snart slutföres. Jag har förvissat mig om att så kan ske och jag har därför för avsikt att — efter framställning av de nämnda tre myndigheterna — under vårens lopp föreslå Kungl. Maj:t att bevilja statsbidrag för här avsedda byggnadsföretag. Huvudparten av dessa byggnadsföretag, som alla är angelägna från skolplaneringssynpunkt, torde komma att avse permanenta skolanläggningar.

Enligt gällande bestämmelser rörande utbetalningen av statsbidrag till ifrågavarande byggnadsarbeten utbetalas hälften av det beviljade bidraget vid arbetets påbörjande, ytterligare en fjärdedel, då byggnaden är under tak, samt återstoden efter den slutliga avsyningen. Jag räknar med att samtliga erforderliga förberedelseåtgärder för igångsättande skall kunna slutföras i sådan tid, att förutsättningarna för den första statsbidragsutbetalningen beträffande här avsedda byggnadsföretag i regel skall föreligga alldeles i början av nästa budgetår. Med hänsyn härtill bör medel för ändamålet uppföras på riksstaten för budgetåret 1959/60; skulle förutsättningar för tidigare utbetalning föreligga, torde Kungl. Maj:t få föreskriva, att statsbidraget icke må utbetalas före den 1 juli 1959.

Vad jag nu förordat föranleder för budgetåret 1959/60 ett ökat medelsbehov uppgående till beträffande anslaget till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet 18 500 000 kronor och beträffande anslaget till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor 9 000 000 kronor.

I anledning av vad jag i det föregående sålunda förordat bör nämnda båda anslag för budgetåret 1959/60 uppföras med (64 100 000 + 18 500 000 =) 82 600 000 kronor respektive (24 000 000 + 9 000 000 =) 33 000 000 kronor. Detta innebär anslagshöjningar med 12 900 000 kronor respektive 21 000 000 kronor eller tillhoppa med 33 900 000 kronor. Sistnämnda belopp överstiger med 26 100 000 kronor den i riksstatsförslaget beräknade anslagshöjningen för ifrågavarande ändamål.

Vidkommande den förut redovisade framställningen från stiftelsen Maria husmodersskola i Stockholm vill jag framhålla, att jag funnit vägande sakliga skäl tala för att bidrag av statsmedel får utgå till kostnaderna för de avsedda byggnadsarbetena. Med hänsyn till vad i ärendet upplysts angående äganderättsförhållanden m. m. är jag emellertid inte beredd att för närvarande taga slutlig ståndpunkt till framställningen, vilket jämväl innebär, att jag inte funnit anledning att närmare pröva frågan om storleken av ett eventuellt statsbidrag. Emellertid vill jag, i enlighet med den ställning som vid 1957 års riksdag intogs till frågan om statsbidrag till kostnaderna för anskaffande av lokaler för enskilda yrkesskolor, förorda, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att efter ytterligare prövning av ärendet ur anslaget till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor bevilja stiftelsen byggnadsbidrag med belopp som befinnes vara skäligt.

Under återopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i anslutning till vad jag i det föregående anfört medgiva, att bidrag av statsmedel må utgå till stiftelsen Maria husmodersskola i Stockholm för anskaffande av lokaler för undervisning m. m.;

Kungl. Maj:ts proposition nr 82 år 1959

b) till *Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet* för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 82 600 000 kronor;

c) till *Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor* för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

M. Ribbing